

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЛІГІЙНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ

I. СИТАР

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії
та історії держави і права
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

Порівняльне правознавство (або юридична компаративістика) застосовує широкий спектр методологічних прийомів для дослідження юридичних фактів і явищ як на макро-, так і на мікрорівні.

Як зазначає А. Саїдов, порівняння — це невід’ємна частина людського мислення [36, с. 49]. За І. Кантом, порівняння — акт мислення («логічна рефлексія»), на основі якого безпосередньо фіксуються установки, впорядковується і систематизується зміст пізнання. Онтологічною передумовою порівняння є реальна подібність чи відмінність (спільні чи відмінні риси) об’єктів пізнання, їх суттєві ознаки та відносини між ними. Гносеологічною передумовою порівняння є апріорна установка на результат, задана основою порівняння. В його елементарному розумінні порівняння — це зближення подумки реальних фактів [22, с. 625].

Порівняння може бути використане у науковому дослідженні лише тоді, коли акт порівняння має сенс, або існує принаймні якась подібність між порівнюваними об’єктами [43, с. 103].

Безперечно, в процесі аналізу релігійно-правових систем спрацьовує порівняння як філософська категорія, оскільки при пізнанні мусульманського, індуського, канонічного (християнського) та іудейського права вона є базою.

Порівняння є невід’ємним елементом засвоєння соціальної дійсності, а також наукового обґрунтування понятійного апарату будь-якої науки. Завдяки порівнянню з’ясовується нова закономірність у пізнанні суспільних явищ, у даному випадку релігійно-правових систем.

Пізнавальний процес, у якому використовують прийом порівняння, є своєрідним комплексом явищ, єдністю трьох компонентів:

- 1) логічного прийому пізнання;
- 2) процесу так званої пізнавальної діяльності;
- 3) особливого пізнавального результату, знання визначального змісту і рівня [36, с. 40].

Отже, порівняння є актом логічної рефлексії, яким оперує суб’єкт у процесі інтелектуальної діяльності, спрямованої на пізнання світу, застосовуючи при

© I. СИТАР, 2012

цьому методологічні прийоми філософії, логіки, з'ясовуючи подібність чи відмінність порівнюваних предметів і явищ. Порівняння є фундаментальною основою порівняльно-правового методу та порівняльного правознавства загалом.

В арсеналі порівняльного правознавства застосовується і активно використовується весь методологічний арсенал юридичної науки, тому методологія компаративістики не може бути обмежена виключно використанням порівняльно-правового методу [27, с. 10]. Отже, для аналізу релігійних правових систем актуально з'ясувати всі рівні методології порівняльного правознавства.

На думку Д. Керімова, методологія — це явище, що об'єднує низку компонентів: світогляд та фундаментальні загальнотеоретичні концепції, загальнофілософські категорії та закони, загальні та спеціальні наукові методи [13, с. 46].

Більш детально розглядає питання методології П. Рабінович, а саме як:

- а) систему підходів і методів, способів і засобів наукового дослідження;
- б) вчення (теорію) про їх використання під час дослідження державно-правових явищ [33, с. 168].

С. Сливка вказує, що під методологією науки слід розуміти процес, що ґрунтується на антропних пізнавальних можливостях людини, її філософському мисленні, світоглядній інтерпретації підходів інших дослідників. Йдеться не лише про знання, а й про індивідуальні рефлексивні проекти, плани, моделі, певні принципи, установки, сформовані у процесі життя, інтегративний досвід [40, с. 12]. У методології науки вирізняють метафізичну інтуїцію, філософський розум, теоретичне мислення [40].

Отже, методологія порівняльного правознавства охоплює сукупність методів, які використовуються для пізнання юридичної дійсності.

В контексті дослідження релігійних правових систем науковцям-компаративістам слід застосовувати аксіоми методології:

а) порівняльне правознавство вимагає діалектичного підходу до вивчених правових систем (у кожній правовій системі є свої позитивні та негативні аспекти, будь-яку правову систему можна вдосконалювати на основі досвіду інших);

б) порівняння правових систем вимагає інтелектуальної об'єктивності, недопустимі релігійні чи культурні перестороги, що суперечать певним правовим системам; їх сприймають як належне;

в) право, як музика чи мова, є нормативним вираженням історії, психіки, психології, традицій та культури кожного народу (отже, немає і не може бути двох ідентичних національних правових систем);

г) незважаючи на історичні розбіжності правових систем, відбувається процес їх зближення і взаємозапозичення;

д) порівняльне правознавство заохочує і схвалює запозичення ідей однієї правової системи іншою, але такі запозичення потребують ґрунтовного аналізу з погляду культурної логічності;

е) мета порівняльного аналізу правових систем — зрозуміти історичні передумови формування кожної з них (у порівняльному правознавстві немає поділу національних правових систем на «погані» та «хороші») [25, с. 21].

Вказані аксіоми є певним базисом для аналізу релігійних правових систем, позаяк не повинно бути жодної релігійної чи національної заангажованості. Слід побіжно зазначити, що аналіз релігійних правових систем потребує дослідження не лише правової сфери, а й соціальної.

Сучасна багаторівнева методологія науки пов'язана з наявністю складних пізнавальних конструкцій та ситуацій [18, с. 20–21], модифікацією предмета і об'єкта юридичної науки [34, с. 75], змінами самих явищ, що становлять об'єкт дослідження [16, с. 8]. Ці міркування безпосередньо впливають на предмет і об'єкт порівняльного правознавства загалом, особливо в умовах глобалізації, на розуміння та пізнання релігійних правових систем зокрема.

Для аналізу релігійних правових систем слід застосовувати багаторівневу методологію порівняльного правознавства.

Методи дослідження релігійних правових систем на макро- та мікрорівнях: загальні, загальнонаукові, конкретно-наукові, спеціально-наукові [37].

Професор О. Скакун поділяє методи дослідження лише на загальнонаукові та спеціально-наукові, а призначенням методу вважає отримання за його допомогою нової інформації про навколишню реальність, заглиблення у сутність явищ і процесів, розкриття законів і закономірностей розвитку, формування і функціонування об'єктів, які досліджуються. Від якості методу, правильності його обрання і застосування залежить істинність отримання знання [39, с. 14–15].

Загальнонаукові та спеціально-наукові методи спрацьовують у процесі дослідження об'єктивної істинності пізнання релігійно-правових систем на рівні як діахронного, так і синхронного аналізу, при аналізі на макро- та мікрорівнях.

Порівняльно-правовий метод — це спосіб пізнання правових явищ, який складається з системи прийомів, за допомогою яких виявляються подібні та відмінні ознаки, створюються кваліфікаційні, типологічні групи. Він охоплює низку таких прийомів: 1) збір та вивчення фактів; 2) їх аналіз; 3) абстрагування; 4) порівняння; 5) оцінювання; 6) узагальнення. Мета і завдання конкретного правового дослідження, окрім вказаних прийомів, можуть зумовити потребу в застосуванні інших, які належать до складу різних загальнонаукових та спеціально-наукових методів і є необхідними для досягнення результату [28, с. 82–83].

Порівняльно-правовий метод потребує діахронного та синхронного структурування. Діахронний зріз відображає розвиток державно-правових явищ в історичному аспекті певної релігійно-правової системи. Наприклад, розвиток джерел в мусульманському праві, починаючи з Корану, Сунни, іджми та кіясу тощо. Цей підхід дає змогу краще зрозуміти реальний стан речей у сучасних релігійно-правових системах, їх соціальну самотність.

Синхронні особливості порівняльно-правового методу виявляються у формі зіставлення й аналізу локалізованих державно-правових явищ, що існують у сучасний період на макро- і мікрорівнях. Це може бути порівняльний синхронний аналіз релігійних правових систем, джерел права чи особливостей розвитку окремих інститутів, а саме судової системи тощо.

Порівняльно-правовий метод дає змогу розкрити історико-теоретичні аспекти становлення та розвитку релігійних правових систем, вказати при цьому на джерела, проблему співвідношення класичних джерел із сучасними у

даних правових системах, зазначити принципи секуляризації та фундаменталізації, а також акультурації. Особливо такий метод спрацьовує при аналізі типологічних особливостей релігійно-правових систем.

Методологічні підходи. У компаративістських дослідженнях це поєднання взаємозалежних наукових методів, певним чином пов'язаних між собою, які синтезуються з порівняльно-правовим методом. У деяких випадках відбувається поєднання порівняльно-правового методу з історичним, логічним тощо, що зумовлює появу нових потенційних можливостей порівняльно-правового методу, який підтверджує гіпотезу в межах предмета дослідження.

Наприклад, *історичний підхід* заснований на вивченні державно-правових явищ у їх розвитку. Він є актуальним для з'ясування історико-теоретичних аспектів становлення і розвитку релігійних правових систем індуського, мусульманського, канонічного та іудейського права, адже для розуміння природи сучасного явища компаративіст має з'ясувати генезу держави і права в історичному аспекті (наприклад, історичний досвід утворення Халіфату та поширення ісламу – в рамках епохи – через тисячу років виражений на сучасних радикальних ісламістських концепціях і правових доктринах ваххабізму та інших екстремістських течій).

Аналогічно використовують наступні підходи:

- *логічний підхід* – об'єктивні закономірності виникнення, розвитку і функціонування держави і права розкриваються шляхом їх виявлення на вищих стадіях існування, де концентровано виражені основні риси історичної еволюції. Безперечно, що при аналізі релігійних правових систем слід з'ясувати передусім логічні й фундаментальні закономірності їх зміни та розвитку (об'єктивна логіка), наприклад, явища акультурації, секуляризації в індуському та мусульманському праві;

- *герменевтичний підхід* ґрунтується на сукупності принципів і методів тлумачення та інтерпретації юридичних текстів, а останні можуть мати форму нормативно-правових актів, так і правових доктрин, а також наукових гіпотез і концепцій вчених [21, с. 1116].

Герменевтика – мистецтво пояснювати і повідомляти нам те, що було сказано іншими і дійшло до нас від попередніх поколінь. Це пояснення відбувається завдяки власним зусиллям інтерпретатора щодо тлумачення тих аспектів, які безпосередньо не можна зрозуміти [8, с. 10]. Особливо цінним цей метод видається при аналізі джерел права, а саме Сунни, іджми, кіясу, а також іудейського Талмуду. Фактично Талмуд – це мистецтво тлумачення Тори. Коран цікавить компаративістів насамперед як джерело права: аналіз сур (глав) стосується правил поведінки, чи у нашому розумінні – правових норм. Герменевтика застосовується і при аналізі тлумачення покарань груп хаад, кікас і тазир та у багатьох інших випадках.

- *ціннісний (аксіологічний) підхід* ґрунтується на низці філософсько-соціологічних концепцій, згідно з якими людські діяння можуть бути осмислені лише у співвідношенні з цінностями (благами), якими визначаються норми й цілі поведінки людей [21, с. 1116].

У порівняльному правознавстві аксіологічний (ціннісний) підхід застосовується при зіставленні розуміння цінності права в релігійних правових системах, цінності акультурації західного права для релігійних національних правових систем.

- *синергетичний підхід* — державно-правові явища досліджуються як системи, що самоорганізуються, виникнення, зміна яких ґрунтується на випадкових процесах, особливо під час їх кризових, нестабільних етапів.

С. Сливка під синергетикою розуміє науку, яка досліджує процеси самоорганізацій, що відбуваються у Всесвіті за єдиними природними законами, які мають еволюційний характер [40]. У цьому визначенні домінує погляд філософії права, де будь-яка система залежить від точки біфуркації і потребує наповнення позитивним компонентом, що буде давати розвиток цілій системі.

До прикладу, запозичення, підсилення західної конструкції права правовими системами Ізраїлю, Туреччини, Об'єднаних Арабських Еміратів, Єгипту, Марокко призводить до швидкого розвитку цих правових систем.

Синергетика у класичній формі займається поняттями неврівноваженості, кризи, еволюції, самоорганізації, ймовірності, випадкових і закономірних процесів, флуктації, проблемами біологічної еволюції, еволюції людських культур [32, с. 11–12].

Усі наведені елементи є основою творення порядку. Саме засобами синергетичного підходу можна дати відповіді на глобальні виклики людства, з якими стикається розвиток сучасної цивілізації, адже синергетика відкрита до нових теорій і концепцій, які формуються у конкретних дисциплінах (особливо природничих); зберігає міждисциплінарні зв'язки з такими неюридичними дисциплінами, як кібернетика; є толерантною до нових методів і гіпотез.

Ознакою синергетики є філософська діалоговість і рефлексивність щодо філософських традицій різних спрямувань, часів і народів з метою рефлексії власних основ і принципів [7, с. 12].

У сучасному світі синергетика формує особливий мегарівень культури, рефлексивний інструментарій аналізу її розвитку, методологію міждисциплінарної комунікації та моделювання реальності.

Порівняльне правознавство, послуговуючись синергетичним підходом у вивченні релігійно-правових систем, може констатувати, що запозичення зарубіжних концепцій, теорій, ментальних особливостей призводить до нелінійних процесів, які відбуваються в тій чи іншій правовій системі [41, с. 272–277]. Прикладом може бути запозичення Туреччиною періоду К. Ататюрка західної конструкції права; воно й досі дістає неоднозначні оцінки («сірі вовки» та інші ісламістські групи);

- *поведінковий (біхевіористичний) підхід* акцентує увагу на дослідженні й інтерпретації державних правових явищ з позиції домінуючого значення їх поведінкових характеристик, тобто процесів взаємодії з навколишнім середовищем. Зокрема, зміна стану (державної, правової, релігійної системи) залежить від зовнішніх впливів, зміни навколишнього середовища, що зумовлює закономірний розвиток [21, с. 1117]. Предметом компаративістських досліджень, з огляду на цей підхід, є правомірна та неправомірна поведінка, правова активність, правова діяльність, судова та юридична діяльність, правове спілкування тощо. Сутність методу біхевіоризму полягає в тому, що за зовнішніми поведінковими ознаками можна визначити ступінь співмірності поведінки з правом, тобто правомірною чи неправомірною є поведінка суб'єкта у (тому чи іншому) соціокультурному просторі [3].

Біхевіористичний підхід активно застосовується при аналізі джерел мусульманського права. Серед його найавторитетніших джерел — Сунна, «Достовірний

збірник» Імама аль-Бухари (810–870 рр.), «Одержання бажаного із джерел правових норм» аль-Асколоні (1372–1449 рр.) тощо. Вони були складені на основі легендарних переказів про життя і вчинки Магомета (Мухаммеда). До уваги бралися не лише активні дії та прямі настанови засновника ісламу, а й умовчання, конклюдентні дії, безпосередня поведінка в спірних ситуаціях тощо.

Окрім цього, у дослідженнях релігійних правових систем активно застосовують системний, гуманістичний, кібернетичний, інституціональний, структурний, функціональний, функціонально-структурний, системно-функціональний, комплексний методологічні підходи.

Усі вони можуть певним чином моделюватися, поєднуватися, що підсилює порівняльно-правові дослідження в межах релігійно-правових систем індуського, іудейського, мусульманського та християнського канонічного права.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Аббас Манучихри*. Политическая система Ирана. — СПб. : Петербургское Востоковедение, 2007. — 240 с.
2. *Арсануаева М. С.* Арабский халифат. Шариат (мусульманское право) : лекции по учебной дисциплине «История государства и права зарубежных стран». — М. : Маркетинг ; МУПК, 2002. — 39 с.
3. *Балинська О. М.* Правова комунікація : вербально-біхевіористський підхід : моногр. — Л. : ПАІС, 2008. — 232 с.
4. *Берман Г. Дж.* Западная традиция права: эпоха реформирования ; пер. с англ. — 2-е изд. — М. : Изд-во МГУ ; НОРМА, 1998. — 624 с.
5. *Бернард Л.* Ислам и Запад. — М. : Библиейско-Богословский ин-т св. Апостола Андрея, 2003. — 315 с.
6. *Бехруз Х.* Вступ до порівняльного правознавства : навч. посіб. — О. : Юридична література, 2002. — 328 с.
7. *Буданов В. Г.* Методология синергетики в постнеоклассической науке и в образовании. — М. : Изд-во ЛКИ, 2007. — 232 с.
8. *Гадамер Г.* Герменевтика і поетика : вибрані твори : пер. з нім. — К. : Юніверс, 2001. — 288 с.
9. *Глобализация и мультикультурализм* : моногр. / отв. ред. Н. С. Кирабаев. — М. : Изд-во РУДН, 2005. — 332 с.
10. *Ислам и общественное развитие в начале XXI века* / отв. ред. В. Я. Белокреницкий, А. З. Егорин, Н. Ю. Ульченко. — М. : Крафт+, 2005. — 496 с.
11. *Ислам* : энцикл. слов. — М. : Наука, 1991. — 312 с.
12. *Кабрияк Р.* Кодификация / пер. с фр. Л. В. Головки. — М. : Статут, 2007. — 476 с.
13. *Керимов Д. А.* Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). — М. : Аванта, 2001. — 560 с.
14. *Кох Х.* Международное частное право и сравнительное правоведение / Х. Кох, У. Магнус, П. Винклер фон Моренфельс ; пер. с нем. Ю. М. Юмашева. — М. : Междунар. отношения, 2003. — 480 с.
15. *Крашенинникова Н. А.* Индусское право: история и современность / Н. А. Крашенинникова. — М. : Изд-во Моск. ун-та, 1982. — 190 с.
16. *Кресін О. В.* Порівняльне правознавство в системі юридичних наук: проблеми методології : моногр. / О. В. Кресін (кер. авт. кол.) Л. А. Луць, О. О. Мережко та ін. ; за ред. Ю. С. Шемшученка. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. — 256 с.
17. *Левин З. И.* Реформа в исламе. Быть или не быть? Опыт систем и социокультурные исследования // Ин-т Востоковедения Российской академии наук ; Ин-т изучения Ближ. Востока. — М. : Ин-т Востоковедения РАН ; Крафт+, 2005. — 240 с.
18. *Лешкевич Т. Г.* Философия науки : традиции и новации : учеб. пособ. для вузов. — М. : ИНФРА-М, 2006. — 272 с.
19. *Марченко М. Н.* Курс сравнительного правоведения. — М. : Городец-издат, 2002. — 1068 с.
20. *Марченко М. Н.* Правовые системы современного мира : учеб. пособ. — М. : Зерцало-М, 2008. — 528 с.
21. *Міжнародна поліцейська енциклопедія*: у 10 т. / відп. ред. : Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. — К. : ІнЮре, 2003. — 1231 с. — Т. 1.

22. *Новая философская энциклопедия* : в 4 т. / Ин-т философии РАН. — М. : Мысль, 2001. — 693 с. — Т. II.
23. *Новая философская энциклопедия* : в 4 т. / Ин-т философии РАН ; Нац. общ.-науч. фонд ; научно-ред. совет ; предс. В.С. Степин ; зам. предс. : А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А. П. Огурцов. — М. : Мысль, 2010. — 692 с. — Т. 3.
24. *Оборотов Ю. М.* Традиції та новації у правовому розвитку : моногр. — О. : Юрид. літ., 2001. — 160 с.
25. *Осакве К.* Сравнительное правоведение в схемах. Общая и Особенная части : учеб.-практ. пособ. — М. : Дело, 2000. — 256 с.
26. *Осакве К.* Типология современного российского права на фоне правовой карты мира // Государство и право. — 2001. — № 4.
27. *Порівняльне правознавство* : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / В. Д. Ткаченко, С. П. Погрібняк, Д. В. Лук'янов ; за ред. В. Д. Ткаченка. — Х. : Право, 2003. — 274 с.
28. *Порівняльне правознавство* : сучасний стан і перспективи розвитку : зб. наук. статей / за ред. Ю. С. Шемшученка, О. В. Кресіна ; упоряд. О. В. Кресін, О. М. Редькіна, за уч. К. О. Черніченка. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського ; Київський університет НАН України, 2006. — 432 с.
29. *Правовые системы стран мира* : энцикл. справ. / отв. ред. А. Ф. Сухарев. — М. : НОРМА, 2004. — 960 с.
30. *Правовые исследования во Франции* : сб. науч. ст. / РАН ИНИОН, Центр социальных научн.-информ. исследований ; под общ. ред. В. В. Маклакова. — М., 2007. — 212 с. — Серия «Правоведение».
31. *Правовые системы стран мира* : энцикл. справ. / отв. ред. Н. Я. Сухарев. — М. : НОРМА, 2000. — 840 с.
32. *Пригожин И.* Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой / пер. с англ. И. Стенгерс. — М. : КомКнига, 2005. — 296 с.
33. *Рабінович П. М.* Основи загальної теорії права і держави : навч. посіб. — Вид. 5-те, зі змін. — К. : Атіка, 2001. — 176 с.
34. *Рабінович П. М.* Проблеми трансформації методології вітчизняного правознавства: досягнення, втрати, перспективи // Методологічні проблеми правової науки (13–14 грудня 2002 р.). — Х. : Право, 2003.
35. *Религия и глобализация на просторах Евразии* / под ред. А. Молошенко, С. Филатова. — 2-е изд. — М. : РОСС ПЭН ; Моск. Центр Карнеги, 2003. — 342 с.
36. *Саидов А. Х.* Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности) : учеб. / отв. ред. В. А. Туманов. — М. : Юристъ, 2000. — 448 с.
37. *Ситар І. М.* Методологічні основи порівняльного правознавства : навч.-методич. посіб. / Чорнобай О. Л. — Л. : ЛьвДУВС, 2009. — 72 с.
38. *Ситар І. М.* Правові системи сучасності (західна традиція права) : навч. посіб. — Л. : ЛьвДУВС, 2009. — 408 с.
39. *Скакун О. Ф.* Теорія держави і права : підруч. — К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. — 520 с.
40. *Сливка С. С.* Філософія права : навч. посіб. — Л. : ЛьвДУВС, 2010. — 264 с.
41. *Сырых В. М.* Логические основания общей теории права : в 2 т. — М. : Юстицинформ, 2000. — 528 с. — Т. 1.
42. *Хабермас Ю., Ратцингер Й.* Диалектика секуляризации. О разуме и религии : пер. с нем. / Ю. Хабермас, (Бенедикт XVI). — М. : Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2006. — 112 с. — (Серия «Современное богословие»).
43. *Юм Д.* Сочинения. — М., 1965. — 642 с. — Т. 1.

Ситар І. М. Методологія дослідження релігійних правових систем

Анотація. У статті описуються загально- та спеціальнонаукова методологія, яка використовується при дослідженні релігійних правових систем: мусульманського, індуського, канонічного (християнського) та іудейського права. Автор обґрунтовує, що в процесі аналізу релігійно-правових систем саме порівняння є базовою філософською категорією. Увагу присвячено методам дослідження релігійних правових систем на макро- та мікрорівнях, порівняльно-правовому методу, методологічним підходам при його використанні.

Ключові слова: порівняння, порівняльно-правовий метод, методологічні підходи, релігійні правові системи.

Ситар И. М. Методология исследования религиозных правовых систем

Анотация. В статье описываются общенаучная и специально-научная методология, которая используется при исследовании религиозных правовых систем: мусульманского,

индусского, канонического (христианского) и иудейского права. Автор обосновывает, что в процессе анализа религиозно-правовых систем именно сравнение выступает базовой философской категорией. Внимание уделено методам исследования религиозных правовых систем на макро- и микроуровнях, сравнительно-правовому методу, методологическим подходам при его исследовании.

Ключевые слова: сравнение, сравнительно-правовой метод, методологические подходы, религиозные правовые системы.

Sytar I. Methodology of Religious Legal Systems Study

Summary. This paper describes the general and special scientific methodology used in the study of religious legal systems: Muslim, Hindu, Canon (Christian) and Judaic law. The author proves that in the analysis of religious legal systems the comparison becomes the basic philosophical category. Attention is devoted to research methods of religious legal systems at the macro and micro levels, comparative legal method, methodological approaches in its use.

Key words: comparison, comparative legal method, methodological approaches, religious legal systems.

Книжкова полиця

Порівняльне правознаВство : сучасний стан і перспективи розвитку : збірник наукових праць / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. П. Тихого, М. М. Цимбалюка, І. С. Гриценка ; упор. О. В. Кресін, І. М. Ситар. — 2-ге вид., випр. і доп. — Львів ; Київ : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. — 652 с.

ISBN 978-611-511-097-1

У збірнику опубліковано матеріали IV міжнародної наукової конференції «Компаративістські читання» (Львів, 27–29 квітня 2012 р.). Статті присвячено історії, теорії, філософії порівняльного правознаВства, загальним питанням розвитку і взаємодії правових систем сучасності, порівняльному дослідженню міжнародного та європейського права, порівняльному конституційному праву і державознаВству, порівняльному цивільному, трудовому, кримінальному праву.

До збірника увійшли матеріали, авторами яких є вчені України, Росії, В'єтнаму, Киргизії, Польщі, Білорусі, Німеччини, Угорщини, США, Молдови.

